

Младен ПЕРАЗИЋ*

УЛОГА ПРИВРЕДНЕ КОМОРЕ ЦРНЕ ГОРЕ У ОБРАЗОВАЊУ ОДРАСЛИХ

ОБРАЗОВАЊЕ ОДРАСЛИХ

На почетку 21. вијека постигнут је општи консензус у међународној заједници да је знање основна покретачка снага у људском друштву и главни услов успјешности. Разлике у знању и његовој примјени постали су главни елементи према којима се државе дијеле на развијене, неразвијене, на богате или сиромашне. И у савременим богатим друштвима главна развојна полука је интелектуални капитал људи, а његов квалитет је непосредно зависан о систему образовања.

Црна Гора је оријентисана према Европи и развијеним земљама свијета, па о успјешности остваривања те европске оријентације зависи њена будућност. Привредна комора Црне Горе има активну улогу у процесу трансформације друштва, које у овим транзиционим временима има основу у систему образовања, који, по својој улози, треба бити усмјерен к будућности. У Привредној комори постоји свијест да је у савременом друштву национално богатство првенствено у људском потенцијалу. Повезаност природних потенцијала и сталног побољшања људских ресурса осигурава напредак земље, благостање друштва, група и појединаца.

Стално усавршавање и образовање доприноси одрживом националном развоју а самим тим пожељном и трајном развоју појединаца. Развијене и успјешне земље држе систем образовања институцијом од највишег националног приоритета, примјењујући оне стратегије развоја и образовања које најпримјереније придонесе привредном, социјалном и културном развоју друштва и појединачној добробити свих чланова. И

* Привредна комора Црне Горе

министри образовања земаља ОЕСД-а су прихватили доживотно образовање као руководећи принцип политичке стратегије која ће бити директан одговор на потребе унапређења капацитета појединаца.¹

Друштво је одговорно у цјелини за стварање таквог окружења у којем ће сваки појединац схватити да су знање и образовање баш њему важни. У том смислу, ми морамо на одговарајући начин уредити законску регулативу како би држава, али и све институције и социјални партнери преузели свој дио одговорности за образовање одраслих.

Концепт доживотног учења обухвата и усклађује различите облике учења у свим животним раздобљима. То су: формално (школовање), неформално и информално учење. Будући да се мора учити читав живот, али се читав живот не може ићи у школу, учење се након формалног школовања, па чак и оно организовано, углавном не остварује у школи него у нешколским организацијама, као што је Привредна комора као институција асоцијације привреде, односно тамо гдје одрастао човјек ради и живи. Зато друштво, и то тим више што је развијеније, постаје друштвом које учи.

Црна Гора је прихватила концепт доживотног учења као један од основних постулата реформе образовног система и даљег развоја образовања и васпитања. Реформа образовног система имплицира корјениту промјену свих сегмената образовања, а нарочито образовања одраслих, као најдуже фазе у систему доживотног учења. Привредна комора Црне Горе кроз институцију социјалног партнерства Влади Црне Горе има значајну улогу у реформи образовног система у нашој земљи.

Концепт доживотног образовања подразумијева системско повезивање појединих сегмената и облика образовања у јединствен и уређен систем.

Због међузависности свих нивоа и облика образовања структурна промјена у било којем дијелу образовног система изазива промјене у другим дјеловима. Убрзани развој и научна достигнућа довела су до великих промјене у свијету и самим тим условиле су велике промјене у циљевима у образовању одраслих и едукацији младих.

Успјешна координација између социјалних партнера је услов успјешног спровођења доживотног учења. Будући да се доживотно учење остварује и изван школског система, у читавом друштву које учи, нужно је усклађено дјеловање свих тијела која управљају секторима везаним за образовање. То су: Привредна комора, Синдикат, Завод за запошљавање, Министарство просвјете и науке и Министарство рада и социјалног старања, институције локалне самоуправе и невладине организације.

¹ Lifelong learning for all, OECD, Paris, 1996.

Генерална конференција Унеска је 1976. године прихватила сљедеће одређење концепта образовања одраслих:

„Термин образовање одраслих означава корпус организованих образовних процеса свих садржаја, нивоа и метода (формалних и других) без обзира да ли одрасли настављају или замјењују започето школовање, без обзира развија ли одрасла особа своје способности, проширује своје знање, побољшава своје техничке или стручне квалификације или их преусмјерава и доводи до промјене својих ставова или понашања и у перспективи потпуног личног развоја и у перспективи учествовања у уравнотеженом и независном социјалном, господарском и културном развоју.”²

Образовање одраслих има двије основне функције. То су компензацијска функција и функција даљег трајног образовања и васпитања.

Компензацијска функција образовања одраслих се састоји у основном оспособљавању одраслих, тј. у надокнађивању образовних заостатака одраслих особа. Особе са заостацима у образовању у времену транзиције постају најозбиљнији кандидати за класу социјално искључених.

Уређеним системом образовања одраслих, развијено друштво чини све да да ограничи генерисање такве нове поткласе и на тај начин учинити напор за друштвено укључивање одраслих помоћу образовања.

Функција даљег усавршавања образовања одраслих се састоји у стицању нових знања, вјештина, вриједности, ставова и навика којима се одрасла особа оспособљава за успјешно суочавање с новим захтјевима савременог развоја.

Привредна комора Црне Горе своје активности више спроводи у сфери даљег трајног образовања и усавршавања.

Функција сталног усавршавања састоји се у трајном оспособљавању за успјешно прилагођавање све бржим промјенама које настају у садржају основних животних улога одраслог човјека.

У подручју рада промјене се састоје у поступном нестајању институције сталног запошљавања (рада на неодређено вријеме) и све веће заступљености рада на одређено вријеме што укључује и промјену занимања. Појам трајног запослења замјењује се појмом трајне запошљивости.

Земље у транзицији, којима припада и Црна Гора, имају додатне разлоге за структурне промјене својих образовних система. Транзиција захтијева да становништво овлада новим вјештинама које оспособљавају за успјешно сналажење у конкурентном друштву брзих промјена.

² Recommendation on Adult Education, 1977.

ПРИВРЕДНА КОМОРА ЦРНЕ ГОРЕ

Привредна комора Црне Горе је самостална, пословна, стручна и интересна организација привредних друштава, банака и других финансијских организација, организација за осигурање и предузетника који обављају дјелатност на територији Црне Горе, а који су учлањени на основу Закона о Привредној комори Црне Горе.³

У дугом периоду, од 1928. године, када је и основана, Привредна комора је била активни чинилац и великим дијелом протагониста привредног развоја Црне Горе. У протеклом периоду Комора је мијењала властиту организацију и прилагођавала се политичким и економским промјенама, посебно различитим тржишним и државно институционалним условима.

Данас се Комора све више схвата као интересни и стручни форум, самостална стручна пословна институција за формирање заједничких ставова привреде о свим аспектима привредног развоја и националне економске политике. Окупљајући пословне људе из свих привредних грана, обликујући њихове интересе и заступајући их у земљи и иностранству, Привредна комора Црне Горе настоји да испуни своју улогу у привредном животу. Укупне реформе захтијевају нову улогу Привредне коморе у наступајућем периоду.

Пословима Коморе управљају њени чланови преко својих представника у органима Коморе. Они иницирају, предлажу и одлучују о оснивању облика организовања и рада у Комори.

Као и друге привредне коморе у привредама у транзицији, и Привредна комора Црне Горе има посебну улогу и мјесто. Ту се прије свега мисли на сарадњу са Владом у спровођењу реформских процеса у привреди на једној страни, а на другој, Комора има задатак да у овим процесима ради на очувању привредне инфраструктуре, односно њене адекватне трансформације, да подстиче предузетништво и да едукује кадрове у привреди. Комора учествује у доношењу привредно системских закона и мјера економске политике давање предлога, мишљења и ставова о одређеним питањима од интереса за пословање и развој тржишне привреде.

Да би одговориле овим нимало лаким задацима, Привредна комора Црне Горе мора да претрпи одговарајуће реформе, као дио реформи цјелокупног система у земљи. Главни циљ ових реформи је ефикаснија подршка предузећима – чланицама и другим економским субјектима, као и потреба за убрзаном међународном економском реинтеграцијом у

³ Закон о Привредној комори Црне Горе

оквиру мјера које је потребно спровести за приступање ЕУ. Ради постизања тога Комора мора обављати различите послове и задатке:

- Један од основних задатака на коме комора ради је едукација кадрова црногорске привреде из подручја европских интеграција;
- Комора успоставља активан партнерски однос са Владом у спровођењу циљева договорених са привредом;
- Комора стално води рачуна о адекватном задовољењу потреба и интереса свих чланица по различитим критеријумима;
- Комора даје мишљење на предлоге закона и других прописа којима се уређује порески систем;
- Потпуна информациона повезаност унутар коморског система у земљи и у окружењу је приоритет Коморе како би информације на најбржи начин стизале до потенцијалних корисника. Не мање значајна је и информациона повезаност између чланства Асоцијације балканских комора. У том смислу Информациони центар коморе се повезао са Информационим центрима земаља у окружењу и учествовао у раду јединственог пројекта представљања привреда за бивше републике СФРЈ на интернету;
- Комора ствара услове за договарање привредних субјеката и сусрета, ради утврђивања и заузимања заједничких ставова и предлога, размјене искустава и успостављања пословних веза;
- Подстиче процес приватизације привреде;
- Развија и унапређује предузетништво и тржишно привређивање;
- Велики број јавних овлашћења које обавља Комора је дефинисан Законом о комори;
- Едукациона функција Комора је од великог значаја за црногорску привреду, имајући у виду да је знању већине кадрова у привреди и Комори потребно осавремењивање. На Западу се редовно организује обука коморских кадрова и кадрова у привреди. Ово се посебно односи на менаџерски кадар. Разним пројектима Еуроцхамбреса и Асоцијације балканских комора Комора унапређује образовање свог кадра за пословање сходно европском пословању стога је у Привредној комори Црне Горе формиран сектор за образовање. Поред осталих, један од најважнијих активности тог сектора је и учествовање у реформи образовања и укључивању привреде у тај процес;
- Представљање и привредна промоција у иностранству је један од најважнијих задатака, с обзиром да је извоз услов опстанка привреде. И поред различитих специјализованих агенција које посто-

је у Црној Гори, Привредна комора је најадекватнији представник, јер узима у обзир интерес привреде у целини, не ради искључиво на профитној основи и располаже најбољим подацима о понуди и потребама привреде;

- Комора спроводи међудржавне споразуме који су у надлежности Коморе;
- Процес интеграције наше привреде у међународну трговину захтијева огроман напор око подизања нивоа квалитета већине роба и услуга и увођење система контроле и сертификације. У привреди Црне Горе ова питања још увијек нису адекватно ријешена. Произвођачи их рјешавају од случаја до случаја, а још увијек је водеће мјесто фирми из иностранства. Комора би могле да одигра значајну улогу на овом плану, имајући у виду постојећа технолошка рјешења и захваљујући информационом повезивању, како унутар коморског система, тако и са чланицама;

Сходно Закону о Комори, органи коморе су: Скупштина, Управни одбор, Надзорни одбор и Предсједник Коморе.

Облици организовања и рада у Комори преко којих се одвија дјелатност Коморе су удружења, одбори, савјети, дирекције, групације, секције, заједнице, представништва у иностранству, конзорцијуми и специјализоване организације за пружање стручне помоћи и одређених пословних услуга.⁴

Удружење је облик организовања и рада функционално и грански повезаних чланова Коморе ради остваривања дјелатности Коморе. У Привредној комори постоје сљедећа удружења:

- Удружење црне и обојене металургије, енергетике, металопрерађивачке индустрије и машиноградње;
- Удружење шумарства, дрвне индустрије, графичке и издавачке дјелатности;
- Удружење текстила, коже, гуме, обуће и хемијске индустрије;
- Удружење пољопривреде, прехранбене и дуванске индустрије;
- Удружење саобраћаја;
- Удружење поморске привреде;
- Удружење грађевинарства, индустрије грађевинског материјала и комуналне привреде;
- Удружење трговине;
- Удружење туризма и угоститељства;
- Удружење малих предузећа и предузетника;

⁴ Статут Привредне коморе Црне Горе

- Удружење организација банкарства и других финансијских организација и осигурања.

Одбор удружења је орган удружења који разматра и рјешава питања из дјелокруга удружења. Удружење може имати групацију. То је облик непосредног повезивања чланова Коморе ради разматрања и предлагања ставова о питањима од интереса одређеног дијела привреде.

Привредна комора је успоставила односе социјалног партнерства са Владом Републике Црне Горе на коректан начин. На примјер, Комора, већ годинама, полазећи од ставова и предлога њених органа предлаже Влади своје мјере економске политике. На сједницама Скупштине Коморе при разматрању ових мјера присутни су највећи званичници Владе. Предлози се разматрају и највећи дио предлога се прихвата и налази своје мјесто у Владином мјерама економске политике. Ту се, сем кроз утицај, односно давање предлога ка законодавној власти, исцрпљују могућности утицаја Коморе.

Промоције интереса чланица коморе преко ове њене интересне и стручне асоцијације се одвијају на више начина и то прије свега у стварању амбијенталних услова, преко адекватне законске регулативе и мјера економске политике. Органи коморе утичу да се таква регулатива доноси и адекватно спроводи. Такође, важне су активности које се спроводе што се тиче пословања са иностранством. Перманентно се прати стање у привреди и анализира спровођење мјера.

Што се тиче промоције интереса чланова Коморе који се рјешавају, или дијелом рјешавају у оквиру њене организације, прије свега спроводе се све мјере и задаци предвиђени плановима рада органа Коморе и њихових стручних органа, од извршавања послова јавних овлашћења, преко промовисања програма рада и других активности чланица, прибављања информација о потенцијалним партнерима за успостављање сарадње у раду и развоју, обезбјеђења организованог наступа на привредним изложбама, сајмовима, промотивним скуповима, до представљања пословних информација чланица на WEB сајту Коморе, заједничком сајту комора бивших ЈУ република, сајту Комора за југоисточну Европу и сл.

УЛОГА ПКЦГ У РЕФОРМИ ОБРАЗОВНОГ СИСТЕМА И РАЗВОЈУ СОЦИЈАЛНОГ ПАРТНЕРСТВА У ОБРАЗОВАЊУ

У Привредној комори постоје чврста опредјељења у смислу повећања учешћа у активностима и давања што већег доприноса афирмацији социјалног партнерства и активностима које омогућавају доживотно учење, ради добробити свих грађана Црне Горе и креирања економије

базиране на знању, с циљем укључења Црне Горе у савремене развојне токове у Европи.

Привредна комора као социјални партнер је првенствено дала свој допринос кроз учешће у институцијама и тијелима које су формиране на основу нове законске регулативе из области образовања посебно Општег закона о образовању и васпитању, Закона о стручном образовању, и Закона о образовању одраслих, а у складу са нашим кадровским могућностима и интересовањима наших партнера дали одређени допринос, а сигуран сам да ће се у наредном периоду наш допринос и увећати.

Социјално партнерство је нашло мјеста и члану 38. засједања Европског савјета у Лисабону у којем се наводи да се снажно подржава децентрализација доживотног учења и примјена стратегија утемељена на партнерству.

Црна Гора је препознала значај социјалног партнерства и сарадње у реформи образовања. Значај за укључење Привредне коморе Црне Горе се огледа прије свега у потреби да се:

- образовање одраслих усклади са потребама тржишта рада за добробит свих грађана.
- подстицање процеса смањења незапослености,
- смањење сиромаштва
- развој људских ресурса као основ за развој тржишне економије и
- повећање шанси за укључење у процес рада свих грађана, а посебно угрожених група.

Тако је улога Привредне коморе у реформи образовања Црне Горе нашла своје мјесто и у постојећој законској регулативи, а прије свега у:

- Општем закону о образовању и васпитању
- Закону о стручном образовању
- Закону о образовању одраслих

Такође у стварању законске регулативе која је у припреми као што су Закон о националним стручним квалификацијама и Оквир националних квалификација, учествују представници Привредне коморе Црне Горе.

Сходно законској регулативи, Влада Црне Горе је основала маја 2003. године, Центар за стручно образовање заједно са социјалним партнерима. Оснивачи су Министарство просвјете и науке, Завод за запошљавање Црне Горе, Привредна комора Црне Горе и Савез самосталних синдиката Црне Горе.

Центар за стручно образовање постаје централна институција за развој стручног образовања и образовања одраслих у Црној Гори.

Тако да првенствено кроз сарадњу са Центром за стручно образовање Привредна комора као социјални партнер је укључена је у реформу образовања у дијелу који припада њеној надлежности и у том смислу је била интензивна сарадња и са осталим социјалним партнерима. Неке од важнијих активности на том пољу су биле везане за:

а) учешће у изради стандарда занимања (припрема, креирање, оцјена и усвајање стандарда занимања)

б) учешће у изради наставних планова и програма за стручно образовање

в) израда и усвајање програма обуке

г) рад на концепту обликовања сертификационог система у Црној Гори

д) активности на идентификовању лиценцих испитивача за све програме за које се врши обука у Црној Гори.

ђ) учешћу и раду у комисији за образовање одраслих

е) учешћу и раду у комисији за стручно образовање

ж) учешћу и раду у комисији за курикулуме.

Представници ПКЦГ активно учествују у новоформираним тијелима и институцијама које учествују у реформи образовног система у Црној Гори:

– Управни одбор ЦСО

– Савјет за стручно образовање

– Комисија за курикулуме

– Савјет за образовање одраслих

– Савјет за високо образовање

– Одбори у средњошколским установама

– Комисије за израду стандарда занимања и програма обуке.

Привредна комора је у сарадњи са Министарством образовања урадила пројекат „Израда система мајсторског испита у Црној Гори”.

Социјално партнерство у едукацији одраслих има у транзицијским земљама, осим циљева карактеристичних за земље које се континуирано развијају, и неке додатне специфичне циљеве који излазе из потребе развојног дисконтинуитета. Посткомунистичке земље морају спровести структурне друштвене промјене у релативно неповољним условима. Осим што морају спровести привредну транзицију из планске у тржишну привреду, оне морају развити и институције цивилног друштва. Такве крупне друштвене промјене могу се остварити само ако цјелокупно одрасло становништво учи.

У Црној Гори због реструктурирања привреде, особито су изражене потребе за преквалификацијом (не)запослених, те додатним образовањем одраслих ради задржавања запослења. Социјални партнери имају посебну улогу у овом процесу.

Приближавање Црне Горе Европској унији претпоставља припремање одраслог становништва за понашање према европским стандардима.

II УЛОГА ПРИВРЕДНЕ КОМОРЕ У ПОСЛОВНОМ ОБРАЗОВАЊУ

Према подацима Међународне организације рада просјек особа старијих од 35 година које учествују у програмима образовања одраслих у земљама ЕУ износи седам одсто, док је то у Црној Гори далеко мање. Међународна истраживања показују да се без системског улагања у образовање запослених испада из конкуренције. Код нас Законодавац није направио стимулативан предлог Закона о образовању одраслих. Послодавац није обавезан да обезбиједи образовни допуст, нити да то буде уз накнаду. На тај начин се омогућава послодавцима да наставе двадесетогодишњу праксу неулагања у своје запослене.

Сходно пракси развијених земаља, треба развијати свијест и увести одредбу о плаћеном образовном допусту.

Према подацима Европске комисије, у земљама ЕУ 62% предузећа улаже у образовање.⁵ Истраживања показују да девет од десет Европљана сматра учење кроз цијели живот врло важним, мада се овај степен свјесности разликује од земље до земље.⁶

Глобализација и скоро прикључење ЕУ је поставило императив ПКЦГ да у приоритетне активности постави важност континуираног образовања запослених, јер им њихова нова сазнања омогућавају већу ефикасност и продуктивност и на тај начин се јача конкурентност привреде.

У складу са тим Привредна комора Црне Горе организује низ семинара из подручја финансија, менаџмента, маркетинга, пословних комуникација, продаје, управљање пројектима и управљања људским ресурсима којима ће запосленицима својих чланица учинити доступним најновија знања и вјештине из подручја за која су заинтересовани.

Стицање нових знања и вјештина спада у свакодневицу и став „ја све знам” које заступа одређен број запослених у Црној Гори указује на нефлексибилност и неспремност према промјенама које у правилу воде личном развоју.

⁵ Извјештај Европске комисије о инвестицијама предузећа

⁶ *Пословна извршност*, Гордана Матковић

У оквиру система доживотног учења настао је концепт самоуправљивог учења (*self-directed learning*) који се односи на начин повезивања различитих облика доживотног учења. Самоуправљиво учење није нови облик учења него је процес одлучивања појединца о томе које ће облике организованог (формално, неформално и информално) образовања укључити у ток свог образовања и како ће га креирати. То значи да у тренутку кад је завршено обавезно школовање гдје је градиво које се треба савладати и научити прописано, нестају оквири тачно дефинисаног пута образовања и даље лично образовање зависи од жеља и визија о будућем радном животу.

У Црној Гори је одређени број компанија препознао важност континуираног образовања одраслих. Стога се у сарадњи са ПКЦГ креирају различити облици обуке и образовања који се нуде запосленицима ради стицања нових знања примјењивих у пракси. Пожељно је да компаније развију стратегију и план образовања запослених, да га с једне стране креирају према потребама запослених, а с друге стране према потребама фирме, зависно од правца у којем се исте желе развијати.

У оквиру пословног образовања ПКЦГ организује низ тематски различитих семинара, курсева, округлих столова, презентација производних програма и низ активности у циљу повећања информисања и знања запослених у чланицама.

Тренинзи и едукационе активности ПКЦГ прије свега имају двоструку функцију:

1. развојну (повећавање конкурентности како запосленог тако и компаније)
2. социјалну (доквалификације и преквалификације у ситуацији реструктурирања и смањења радне снаге; ублажавање негативних последица глобализације и постизање укључености у економски и друштвени живот).

Треба имати на уму да су слабије образовани увијек губитници у процесу економских промјена. Циљ је припремати запослене на стално увећање знања јер на тај начин јачају позицију у транзицијском времену вишеструке промјене каријере. Запослени не могу очекивати да им једна диплома и један посао буду довољни за цио живот. Запослени треба да буду активни, прилагодљиви, способни да се запосле, мобилни и спремни да уче током цијелог живота.

Истраживања ПКЦГ су показала да најлакше налазе посао, они који имају широко образовање и вјештине које се могу користити у великом броју различитих ситуација.

Те способности су:

- тимски рад
- рјешавање проблема
- писменост
- вербалне способности
- нумеричке способности
- вештине комуницирања
- способност усвајања нових знања
- способност импровизације
- креативност.

Уочљива је тенденција смањења радне снаге у индустријском сектору услед наглог напретка информационе технологије и због све чешћих интеграција двије или више фирми у једну због чега долази до великог броја дуплираних радних мјеста.

Рјешење се види у сектору услуга, samozapošljavaњу и оснивању малих и средњих предузећа.

ПКЦГ посебну пажњу посвећује информатичком описмењавању јер рад на рачунару и знање енглеског језика ће ускоро бити елементарна писменост, а не конкурентска предност.

Информациона технологија проширује могућности учења на радном месту (он-лине анд е-леарнинг облици учења). Највећи посао у коришћењу информационих технологија за потребе учења је развијање материјала за учење.

Основна стратегија едукационих активности ПКЦГ је да промовише стално образовање у ради повећања продуктивности, амортизације промјена, повећање прилагодљивости људи на промјене и постизање укључености што већег броја људи у економски и друштвени живот, а с друге стране успјешно ношење са све јачом конкуренцијом.

Подручја активности и избора тема едукационих активности се бирају на основу захтјева чланица и на основу истраживања тржишта о потребама чланица. У складу са тим ПКЦГ је у току прошле године организовала 32 едукацијске активности кроз коју је прошло више од 460 полазника.

Подручја за која запослени показују нарочито занимања се односе на питања:

- европских интеграција
- управљања пројектима
- СЕ знак и НАССР
- маркетинга

- рачуноводства
- пословне комуникације
- финансија итд.

Један од акцената едукацијских активности ПКЦГ је специјалистички курс информатичког описмењивања. Привредна комора Црне Горе је у оквиру Сектора за образовање опремила информатичку учионицу, у којој запослени из чланица стичу знања из ове области. Интензиван технолошки развој, експлозија информација у свим секторима привређивања, а посебно развој информацијских и комуникационих технологија условљава запослене да овладају овим вјештинама да би били у стању радити као савремени свијет.

Полазници семинара су углавном млади људи који континуирано унапређују своје знање. Примјетно је да менаџери у Црној Гори (осим ријетких изузетака) не похађају едукацијске семинаре. Међутим, у посљедње вријеме, развојем малих и средњих предузећа, увиђа се појава да руководиоци тих фирми исказују интересовање за даље усавршавање свог знања. Такође и највећи број полазника едукационих активности су из ових привредних друштава јер овим менаџерима постаје евидентно да промјене на економском и друштвеном плану као минималну радну спремну, модификују и подижу на виши ниво профил основних вјештина којима би свако треба владати и које би му омогућиле активно учествовање у раду.

ПКЦГ организују своје активности у складу са тим захтјевима, а и закључцима лисабонског засједања Европског савјета који у члану 26 наводе као основна подручја владање компјутерским вјештинама, знање страних језика, техничку културу, предузетничке способности и социјалну свијест.

Истраживања показују да у наредној деценији треба већу пажњу посветити образовању старијих од 35 година, јер демографски трендови указују на стратешку важност старијих запосленика. Ту социјални партнери имају важну улогу, посебно око преговарања у вези са финансирањем образовања запослених и креирања флексибилнијег радног уговора у којем би се у пракси омогућило учествовање у процесу образовања.

У складу са европским трендовима приближавања образовања мјесту становања, ПКЦГ своје активности изводи широм Црне Горе. Образовање запослених се одвија и на локалном нивоу, јер запослени нису увијек у стању да напуштају мјесто становања. Чланице ПКЦГ су кооперативне у овим активностима, тако да ПКЦГ увијек има за партнера

у организацији едукације на локалном нивоу компанију чланицу из тог мјеста која пружа сву техничку и организацијску помоћ.

У ПКЦГ се промовише улагање у образовање људских ресурса и та инвестиција се сматра неопипљивим улагањем и једнаким улагањем као и улагање капитала. Улагање у оспособљавање је готово једнако улагању у фирме и машине и може се мјерити кроз трошкове и очекивану добит.

Улагање у оспособљавање радника је корисно за садашњег али и могућег будућег послодавца.

Велики број квалификоване радне снаге доноси цијелој економији добробит, повећава флексибилност и продуктивност радне снаге.

Искуства ПКЦГ говоре да се на разне облике образовног тренинга (информатика, страни језици, стручне конференције, семинари итд.) чешће одлучују особе са више образовања. Образованији људи су свјеснији да разни облици неформалног образовања у савременом друштву постају значајан фактор пораста њихове вриједности на тржишту људских ресурса.

Транзиција из планске у тржишну привреду није могућа без савремено оспособљених менаџера. У Црној Гори оспособљавање менаџера касни не само за развијеним земљама него и за напредним транзицијским земљама па је тој врсти образовања (одраслих) потребно посветити посебну пажњу.

У земљама с развијеном тржишном привредом, манаџмент је професија за коју постоји одговарајући систем доживотног образовања. Он обухвата почетни додипломски студиј манаџмента различитог трајања (менаџерски колеџи трају 3 до 4 године), а постдипломски студиј изводи се као научни или специјалистички студиј, а за већ запослене менаџере организују се семинари или курсеви. Што се тиче Црне Горе у формалном образовању је слична ситуација, изузев ситуације да код нас запослени менаџери јако ријетко похађају даље образовне облике образовања у неформалном или информалном облику учења.

Већина менаџера у Црној Гори се још увијек ослања на искуствено знање, што није довољно за успјешно међународно сучељавање наших предузећа на свјетском тржишту.

Иако Привредна комора спроводи активности за даље образовање руководиоца наших предузећа, стање у овом подручју није задовољавајуће.

Претпоставке за системско неформално трајно образовање менаџера су квалитетни сектори за развој људских ресурса који би интензивније сарађивали са Привредном комором. Међутим, многа предузећа

код нас немају ни организован тај сектор, а код већине фирми код којих и постоји, углавном је то некадашња кадровска служба, која брине о правним питањима запосленика.

МЕЂУНАРОДНА САРАДЊА И ПРОЈЕКТИ

Привредна комора Црне Горе интензивно сарађује са иностраним организацијама и институцијама ради промоције и организације усавршавања запослених својих чланица.

ПКЦГ остварује заједничке пројекте обуке и семинара са привредним коморама из окружења и различитим коморским асоцијацијама, као што су EUROCHAMBRES и Асоцијација балканских комора. Низ заједничких активности са овим институцијама осим едукативне улоге има и улогу повезивања привредника и развоју сарадње и размјене искустава.

У оквиру сарадње са Европском тренинг фондацијом ПКЦГ представници ПКЦГ учествују у реформи образовног система у Црној Гори и креирању нове законске легислативе.

Активност ПКЦГ са АТА-ом, академском асоцијацијом за обуку из Холандије се манифестује у повезивању привредника са овом организацијом која организује различите семинаре и курсеве за обуку у региону Балкана.

Фондација Ханс Зеидел је дугогодишњи партнер ПКЦГ и заједнички се организују семинари на различите теме. Предавачи су еминентни стручњаци за различите области из Немачке.

ПКЦГ интензивно сарађује са још великим бројем институција из иностранства међу којима треба још поменути: EAR, WIFI, Јадранско-јонски форум привредних комора, Кобленз, ГТЗ, ЕУРО-МЕД ТДС итд.)

У ПКЦГ постоји свијест да је веома важно да се даље усавршавање и образовање запослених изводи према европским моделима због компатибилности и усвајања модерне европске праксе. Сарадња с иностраним институцијама нарочито је важна ради увођења савремених програма, размјене искуства и добре праксе, затим и ангажовања гостујућих експерата, доступности најновије литературе из струке и трајног развоја програма.

*

Реформа образовања је један од кључних приоритета Црне Горе на путу пуне интеграције у европске структуре, јер развој људских ресурса представља један од основних предуслова за остваривање овог стратешког циља. Инвестирање у људске ресурсе доприноси економском

напретку, тако да је улагање у људске ресурсе, даље образовање и континуирано усавршавање током школовања и рада представља основни предуслов за развој савременог друштва.

Привредна комора је један од социјалних партнера Влади Црне Горе у њеној стратегији реформе образовања, чији је основни циљ достизање оног квалитета образовања који омогућава стицање признатог знања и вјештина цијењених на европском тржишту рада.

Како је Комора активни субјекат у промјенама у привреди и друштву, не само као партнер у побољшању датих предлога већ и као креатор рјешења у свим областима која се односе на унапређење привређивања и пословног амбијента, један од приоритетних задатака је наставак интензивне сарадње из области образовања са социјалним партнерима.

Истраживања Привредне коморе Црне Горе показују да је убрзана модернизација знања запослених и даља едукација неопходна како би наша привреда постала конкурентнија и упоредива са европском.

Наша национална економија и њен конкурентски положај зависи првенствено од квалитета расположивих људских ресурса. Кориштење тих ресурса и улагање у њихов квалитет главни су фактори развоја. Стално улагање у развој образовања и оспособљавања повећава конкурентност наше привреде и постаје основни чинилац раста. Одговарајућа образованост становништва нужан је али не и довољан услов конкурентности. Начини мобилизације и кориштења знања у укупном друштвеном развоју додатно доприносе расту конкурентности. Указивање на значај образовања одраслих и развој даљег образовања и унапређивања вјештина људских ресурса у Црној Гори је један од приоритета у раду Привредне коморе Црне Горе.

Mladen PERAZIĆ

THE ROLE OF THE ECONOMIC CHAMBER OF MONTENEGRO IN THE EDUCATION OF ADULTS

Summary

The reform and education process in Montenegro is one of the key priorities enabling a complete integration in the EU, since the development of human resources is one of basic preconditions for achieving this strategic goal.

Investing in human resources is contributing to the economic growth. Therefore, investing in human resources, further education and continuous improvement during both for-

mal education and work processes represents the main precondition for development of a modern society.

The Economic Chamber of Montenegro is one of the social partners of the Montenegrin government in its strategy of education reform whose main goal is to achieve a higher quality of education, which makes it possible to obtain high-quality knowledge and skills recognized by the European labor market.

Since the Chamber is an active participant in changes of the economy and society, not only as a partner in the process of improvement of the economic framework, but also as a designer of various more efficient solutions, one of its priorities remains a continuous cooperation with social partners in sphere of education.

Economic Chamber of Montenegro surveys show that a training of employees and further education is necessary if we want our economy to become more competitive.

Our national economy and its competitive status depend on the quality of human resources at our disposal. The exploitation of these resources and relevant investments in their quality are the main factors of our development. Permanent investments in the development of education and training are bound to increase the competitiveness of our economy and to become an important contribution to the economic growth. Adequately educated citizens are a required competitiveness condition but that condition is not sufficient. The way of mobilizing and using knowledge in the entire social development framework additionally contributes to the growth of competitiveness.

Further development of education and improvement of skills of Montenegrin human resources are Economic Chamber of Montenegro's priorities.

